RABHADH

Freagair gach ceist sna spásanna atá ann dóibh ar an bpáipéar seo.

Scríobh do Scrúduimhir anseo.

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2008

STAIDÉAR IMSHAOIL AGUS SÓISIALTA

ARDLEIBHÉAL

DÉ hAOINE, 6 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA 2.00 – 4.00

Treoracha d'Iarrthóirí:

Freagair **GACH CEANN** de na **CÚIG CHEIST** laistigh

- Maidir le Ceist 1 *ar na leathanaigh 2, 3, 4* agus *5*
  Freagair na codanna (A), (B) agus (C)
- Maidir le Ceist *2 ar na leathanaigh 6, 7, 8* agus *9*
  Freagair cuid (A) nó cuid (B)
- Maidir le Ceist *3 ar na leathanaigh 10, 11, 12* agus *13*
  Freagair cuid (A). Ansin freagair cuid (B) nó cuid (C)
- Maidir le Ceist *4 ar na leathanaigh 14* agus *15*
  Freagair cuid (A) agus cuid (B)
- Maidir le Ceist 5 *ar na leathanaigh 16* agus *17*
  Seiceáil ar dtús go bhfuil an léarscáil agus an t-aerfótagraf agat. Freagair na ceisteanna go léir.

Don Scrúdaitheoir amháin

Ceist	**MARC**
1	
2	
3	
4	
5	
IOMLÁN	
GRÁD	

CEIST 1
24 marc

Freagair GACH ceann de na TRÍ chuid – (A) agus (B) agus (C)

(A) CEISTEANNA ILROGHNACHA (12 mharc)

Freagair 12 de na ceisteanna seo a leanas. Cuir tic (✓) sa bhosca ceart i ngach cás.

Sampla: Is í an chathair is mó in Éirinn ná:

(a) Gaillimh ☐ (b) Béal Feirste ☐

(c) Baile Átha Cliath ☐ (d) Port Láirge ☐ (1)

1. Is é a chuirtear in iúl le compás ná:

(a) Fad ☐ (b) Treo ☐

(c) Solas gréine ☐ (d) Teocht ☐ (1)

2. Is éard is 'imirce' ann ná daoine a bheith:

(a) ag bogadh ó áit go háit ☐ (b) ag dó foraoisí ☐

(c) ag ithe feola agus glasraí araon ☐ (d) ag adhlacadh na marbh ☐

3. Is duine é cartagrafaí a oibríonn le:

(a) déantáin agus fothraigh ☐ (b) ithir ☐

(c) músaeim ☐ (d) léarscáileanna ☐ (1)

4. Is éard is uirbiú ann ná forbairt:

(a) feirmeacha ☐ (b) bóithre ☐

(c) bailte ☐ (d) páirceanna ☐ (1)

5. Ar léarscáil de chuid na Suirbhéireachta Ordanáis seasann an tsiombail O:

(a) do stáisiún bád tarrthála ☐ (b) do stáisiún Garda ☐

(c) do stáisiún traenach ☐ (d) do stáisiún cumhachta (uisce) ☐ (1)

6. Cé acu ceann díobh seo a leanas a chuireann síos ar bhratach an Aontais Eorpaigh?

(a) Dearg, bán agus gorm ☐ (b) Gorm agus réaltaí órga uirthi ☐

(c) Buí agus réaltaí gorma uirthi ☐ (d) Gorm agus 'AE' scríofa uirthi ☐ (1)

7. Is éard a chuireann comhrianta ar léarscáil in iúl ná:

(a) abhainn ☐ (b) cosáin ☐

(c) teocht ☐ (d) airde os cionn leibhéal na farraige ☐ (1)

8. Is ionaid iad coláistí, scoileanna, ollscoileanna:

(a) don caitheamh aimsire ☐ (b) don tionsclaíocht ☐

(c) don airgeadas ☐ (d) don oideachas ☐ (1)

9.

Is dealbh thosaigh í an mhír sa phictiúr. Cá mbíonn dealbh thosaigh le fáil de ghnáth?

(a) ar theach Lochlannach ☐ (b) ar bhád Lochlannach ☐

(c) ar uaigh Lochlannach ☐ (d) i gcistin ☐ (1)

10. Tháinig na Ceiltigh:

(a) ó Lár na hEorpa ☐ (b) ó Mheiriceá Thuaidh ☐

(c) ón Iorua ☐ (d) ón Afraic ☐ (1)

11. Ainm eile ar na Lochlannaigh ná:

(a) Hunaigh ☐ (b) Uigingigh ☐

(c) Ceiltigh ☐ (d) Sacsanaigh ☐ (1)

12. Is éard is mó a bhíonn i limistéar tráchtála ná:

(a) monarchana ☐ (b) tithe ☐

(c) siopaí agus gnólachtaí ☐ (d) feirmeacha ☐ (1)

13. Cén tír inar cuireadh tús leis an Réabhlóid Thionsclaíoch?

(a) Éire ☐ (b) An Fhrainc ☐

(c) An Bhreatain ☐ (d) S.A.M. ☐ (1)

14. Is sampla é/í d'acmhainn neamh-inathnuaite ná:

(a) gaothchumhacht ☐ (b) gás ☐

(c) grianchumhacht ☐ (d) tonnchumhacht ☐ (1)

(B) MUINTIR AN tSEANSAOIL

AN tSEANRÓIMH, AN tSEANGHRÉIG, AN tSEANÉIGIPT NÓ DOMHAN NA nINCEACH

(6 mharc)

I gcás ceann **AMHÁIN** de na sibhialtachtaí thuas, scríobh ar cheann **AMHÁIN** de na topaicí seo a leanas:

(a) Saol na mban
NÓ
(b) Éadaí
NÓ
(c) Tithe
NÓ
(d) Nósanna adhlactha

Is í an tsibhialtacht a scríobhfaidh mé uirthi ná ____

(6)

(C) AN TIMTHRIALL UISCE **(6 mharc)**

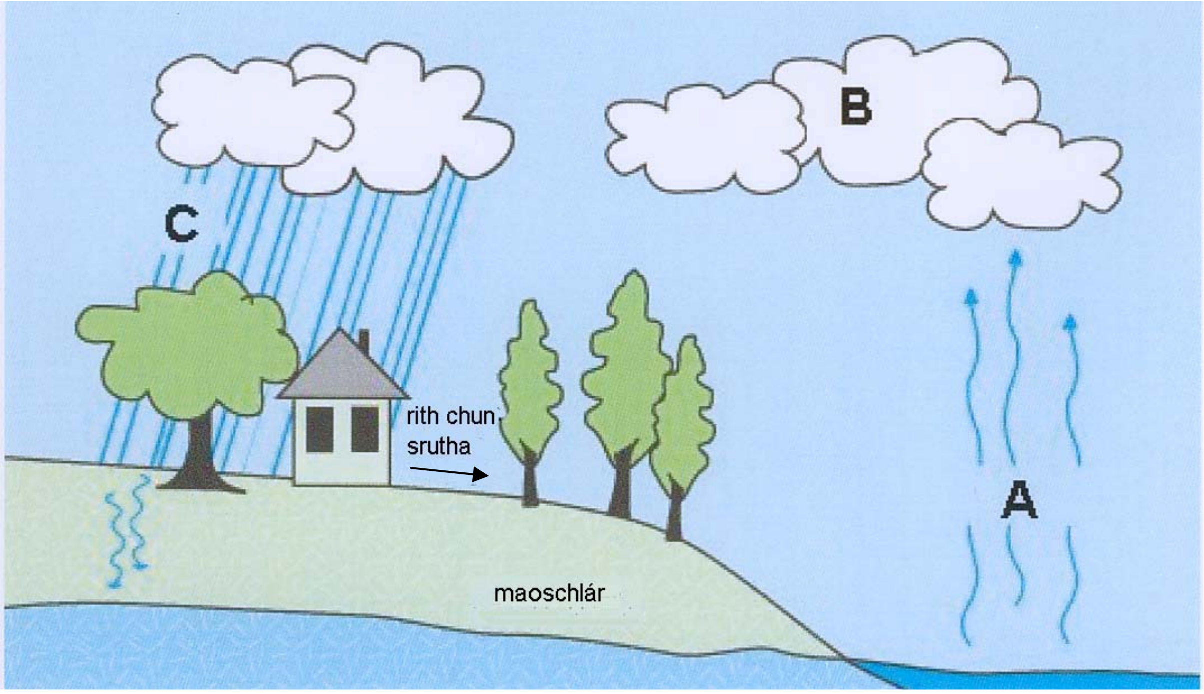

Taispeánann an léaráid seo an Timthriall Uisce. Féach ar an léaráid agus freagair na ceisteanna thíos.

1. Déan cur síos ar an rud atá ag tarlú sna háiteanna seo:

A____

____

B____

____

C____

____(3)

2. Conas a thaispeánann an léaráid seo gur acmhainn *inathnuaite* é uisce?

____

____

____

____(3)

CEIST 2
24 marc

Freagair cuid (A) nó (B)

(A) AN PHLANDÁIL IN ÉIRINN SA 17ú hAOIS **(24 marc)**

1. Cén fáth ar shocraigh rialtas Shasana ar 'Phlandálacha' a thosú in Éirinn?
Tabhair **DHÁ** chúis.

____

____

____

____

____

____(4)

2. Cad as ar tháinig an chuid is mó de na lonnaitheoirí?

____(2)

3. Cén reiligiún a bhí ag formhór na lonnaitheoirí?

____(2)

4. Cén teanga a labhair na lonnaitheoirí?

____(2)

5. Cén reiligiún a bhí ag na hÉireannaigh dhúchasacha?

____(2)

6. Cad a tharla do na hÉireannaigh dhúchasacha nuair a bhog na lonnaitheoirí isteach? Cá ndeachaigh siad?

____

____

____

____(4)

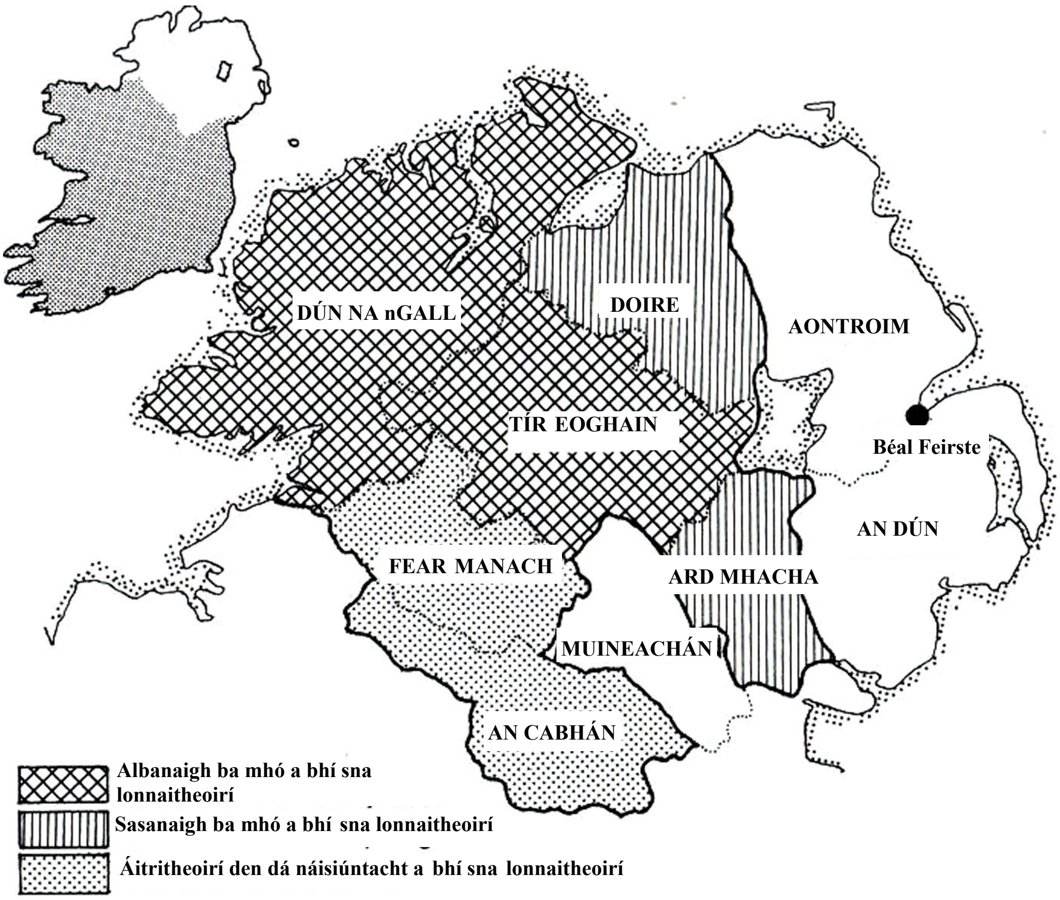

Taispeánann an léarscáil seo lonnaíocht Uladh tar éis na Plandála.

Féach ar an léarscáil agus freagair na ceisteanna seo a leanas:

7. Ainmnigh **DHÁ** chontae ina raibh an chuid ba mhó de na lonnaitheoirí ina Sasanaigh.

____________________ agus ____________________ (2)

8. Ainmnigh **DHÁ** 'bhaile Plandála'.

____________________ agus ____________________ (2)

9. An dóigh leat gur éirigh le Plandáil Uladh? Tabhair **DHÁ** chúis le do fhreagra.

____

____

____

____

____

____ (4)

NÓ

(B) AN BHRASAÍL SA 20ú hAOIS **(24 marc)**

Léigh an t-eolas thíos agus freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

Díchoilltiú sa Bhrasaíl

Sa Bhrasaíl atá foraois bháistí na hAmasóine. Clúdaíonn sí breis agus 3 mhilliún ciliméadar cearnach, achar atá beagnach chomh mór le tíortha uile na hEorpa le chéile.

Tugtar 'scamhóga an domhain' ar fhoraois bháistí na hAmasóine uaireanta. Is í an fhoraois bháistí is mó ar domhan í agus is inti a chónaíonn beagnach trian de na hainmhithe agus den bheatha phlandúil ar an bpláinéad. Déanann na plandaí i bhforaois bháistí na hAmasóine an cúigiú cuid d'ocsaigin an domhain.

Ciallaíonn díchoilltiú gur gearradh anuas na céadta míle crann agus go bhfuil níos mó ná an cúigiú cuid den fhoraois bháistí imithe anois.

Gearrtar anuas na crainn chun adhmad a dhíol, agus chun áit a dhéanamh freisin le haghaidh feirmeacha d'eallach agus do phónairí soighe.

Glanann comhlachtaí mianadóireachta crainn den talamh sula dtosaíonn siad ag mianadóireacht.

Is minic a bhíonn ar na daoine a chónaíodh sna foraoisí báistí bogadh go dtí na cathracha móra nuair a ghearrtar anuas na crainn.

Tá rialtas na Brasaíle ag iarraidh moill a chur le líon na gcrann atá á ngearradh anuas.

1. Cé chomh mór agus atá foraois bháistí na hAmasóine? ____(2)

2. An dóigh leat gur bealach oiriúnach é 'scamhóga an domhain' le cur síos ar fhoraois bháistí na hAmasóine? Tabhair **DHÁ** chúis le do fhreagra.

____

____

____(2)

3. Cad is díchoilltiú ann? ____

____(2)

4. Cad a tharlaíonn do na daoine a chónaíonn san fhoraois bháistí nuair a ghearrtar anuas na crainn?

____

____(2)

5. Seachas crainn, cad eile a chailltear nuair a ghearrtar anuas na foraoisí báistí?

(4)

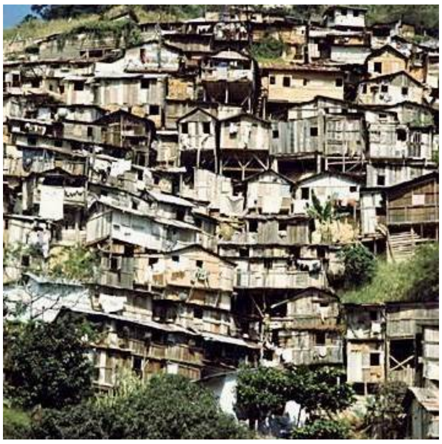
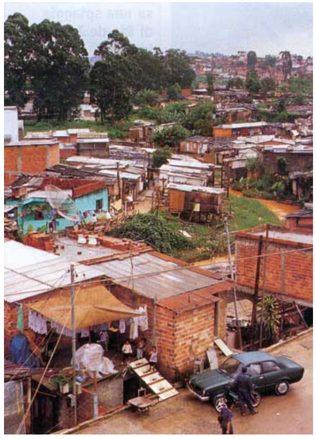

6. Nuair a bhogann daoine ón bhforaois bháistí go dtí na cathracha, is minic go mbíonn siad ina gcónaí in favelas sa deireadh.
Déan cur síos ar cad is favela ann.

(4)

7. Scríobh ar na deacrachtaí a bhíonn roimh dhaoine ó na foraoisí báistí nuair a bhogann said go dtí na cathracha móra.
(Leideanna: Obair, oideachas, tithíocht, difríochtaí cultúir)

(8)

[Thall

CEIST 3
24 marc

Freagair cuid (A), ansin freagair cuid (B) <u>nó</u> (C)

(A) AN RÉABHLÓID THIONSCLAÍOCH **(12 mharc)**

Seo í Hannah Brown. Rugadh in 1809 í in Bradford, Sasana.

Oibrí páiste a bhí inti i muileann cadáis in Bradford le linn na 1800dí. Mr. Ackroyd an t-ainm a bhí ar a bas (saoiste).

In 1832 bhí fear ó rialtas na Breataine ag iarraidh a fháil amach conas mar a bhí cúinsí sna monarchana agus chuir sé agallamh uirthi.

Seo thíos cuid den agallamh léi.

Agallóir: Cé chomh luath agus a thosaigh tú ag obair sna muilte?

Hannah: In aois naoi mbliana.

Agallóir: Cad iad na huaireanta oibre a bhí agat?

Hannah: Thosaigh mé ar a sé a chlog ar maidin agus d'oibrigh mé go dtí a naoi san oíche.

Agallóir: Ar chuir an obair sin isteach ar do ghéaga?

Hannah: Chuir, mhothaigh mé pian go leor i mo chosa.

Agallóir: An ndearna sé sin dochar ar bith do do ghéaga?

Hannah: Rinne, tá mó dhá ghlúin casta isteach agus ag bualadh faoina chéile. Níl aon leigheas air.

Agallóir: Ar chuir Mr. Ackroyd pionós ar bith ort riamh?

Hannah: Chuir; rug sé greim ar mo chuid gruaige agus ar mo chluas, agus tharraing sé mé, agus bhain sé geit asam, níos mó ná uair amháin.

Agallóir: An bhfaca tú riamh é ag caitheamh le duine eile mar sin?

Hannah: Sea, chonaic mé gur rug sé greim gruaige ar ghaol liom.

Agallóir: An bhfuil tú á rá gur tharraing sé í?

Hannah: Sea, tharraing sé trasna an urláir í.

Léigh agallamh Hannah ar an leathanach roimhe seo agus freagair na ceisteanna seo a leanas:

1. Cé mhéid uair an chloig in aghaidh an lae a bhí ar Hannah oibriú?

____(1)

2. Cén fáth a raibh páiste chomh hóg le Hannah fostaithe sna muilte?

____

____

____(2)

3. Bain úsáid as fianaise ón agallamh seo, nó as do chuid staidéir féin, agus déan cur síos ar na fadhbanna sláinte a chuir as do dhaoine a bhí ag obair sna muilte cadáis.

____

____

____

____

____(3)

4. An dóigh leat go gceapfadh úinéir na monarchan go raibh Mr. Ackroyd go maith mar bhas? Tabhair **DHÁ** chúis le do fhreagra.

____

____

____

____(3)

5. An bhféadfadh scéal mar scéal Hannah tarlú sa lá inniu in Éirinn? Tabhair **DHÁ** chúis le do fhreagra.

____

____

____

____(3)

(B) AN CHÉAD CHOGADH DOMHANDA **(12 mharc)**

1. Anseo tá roinnt pictiúr a thaispeánann airm agus trealamh nua a úsáideadh sa Chéad Chogadh Domhanda.

I gcás **TRÍ** cinn ar bith díobh sin, ainmnigh iad agus scríobh ar conas a úsáideadh iad sa Chéad Chogadh Domhanda.

Pictiúr Uimh.____ Ainm an airm/trealaimh ______________________________

Conas a úsáideadh é ______________________________ (2)

Pictiúr Uimh.____ Ainm an airm/trealaimh ______________________________

Conas a úsáideadh é ______________________________ (2)

Pictiúr Uimh.____ Ainm an airm/trealaimh ______________________________

Conas a úsáideadh é ______________________________ (2)

2. Scríobh ar cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:

An saol sna trinsí sa Chéad Chogadh Domhanda
Cath na Somme
An Lusitania
Conradh Versailles

____

____

____

____

____

____

____

(6)

(C) AN DARA COGADH DOMHANDA **(12 mharc)**

1. Ainmnigh tír **AMHÁIN** a bhí ina comhghuaillí ag an nGearmáin sa Dara Cogadh Domhanda.

____(1)

2. Ainmnigh **DHÁ** thír a bhí ina gcomhghuaillithe ag an Rúis sa Dara Cogadh Domhanda.

________________________________ agus ________________________________(2)

3. Anseo tá trí phóstaer ón Dara Cogadh Domhanda. Féach orthu agus freagair na ceisteanna thíos.

a. 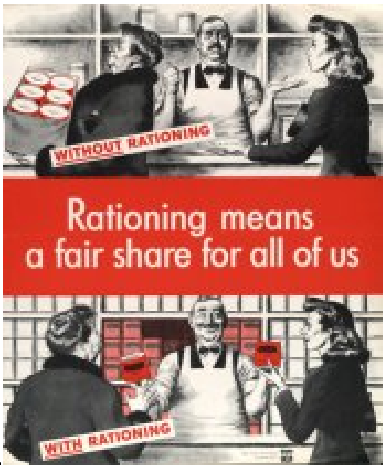

b.

c.

GAN CHIONDÁIL Ciallaíonn an chiondáil go mbeidh ár gcion ceart againn uilig LEIS AN gCIONDÁIL	FÁG HITLER AGAMSA, A MHIC – BA CHÓIR DUITSE A BHEITH AR SHIÚIL AS LONDAIN	Seas leis an gcailín a d'fhág sé ina dhiaidh. Liostáil in Arm na Talún.

Póstaer a.

Cad ba chiondáil ann? Conas a rinne siad deimhin de go bhfuair gach duine a raibh ceaptha dóibh a fháil?

____

____

____(3)

Póstaer b.

Cén fáth ar aslonnaíodh páistí as na cathracha? Cá ndeachaigh siad? ______________________

____

____(3)

Póstaer c.

Cad a bhí in Arm na Talún? Cén fáth a raibh gá leis? ______________________________

____

____(3)

CEIST 4
24 marc

Freagair cuid (A) agus cuid (B)

(A) FEIRMEOIREACHT SA DOMHAN FORBARTHA AGUS SA DOMHAN I mBÉAL FORBARTHA

Féach ar Ghrianghraf A agus ar Ghrianghraf B agus freagair na ceisteanna ina ndiaidh:

Grianghraf A

Grianghraf B

Taispeánann an dá ghrianghraf feirmeoirí agus iad ag treabhadh.

1. Déan cur síos ar an trealamh atá a úsáid i bPictiúr A agus i bPictiúr B.
(Leideanna - cad is dóigh leat a bhfuil se déanta as? An bhfuil an trealamh costasach? An bhfuil se deacair é a dheisiú? An gá breosla chun an trealamh seo a úsáid?)

Grianghraf A: ____

____

____

Grianghraf B: ____

____

____ (2 x 2)

2. Ainmnigh fadhb feirmeoireachta **AMHÁIN** a d'fhéadfadh a bheith roimh na feirmeoirí i bPictiúr A nach mbeadh roimh an bhfeirmeoir i bPictiúr B.

____ (2)

3. Ainmnigh fadhb feirmeoireachta **AMHÁIN** atá roimh an mbeirt fheirmeoirí.

____ (2)

4. Cad is feirmeoireacht leorchothaitheach (*subsistence*) ann?

____

____

____ (4)

(B) AN DOMHAN ÉAGOTHROM

Ciallaíonn Básmhaireacht Leanaí líon na leanaí a fhaigheann bás sula sroicheann siad a gcéad lá breithe. Taispeánann na léarscáileanna seo básmhaireacht leanaí ar fud an domhain i 1900 agus i 1994. Féach ar na léarscáileanna agus freagair na ceisteanna thíos.

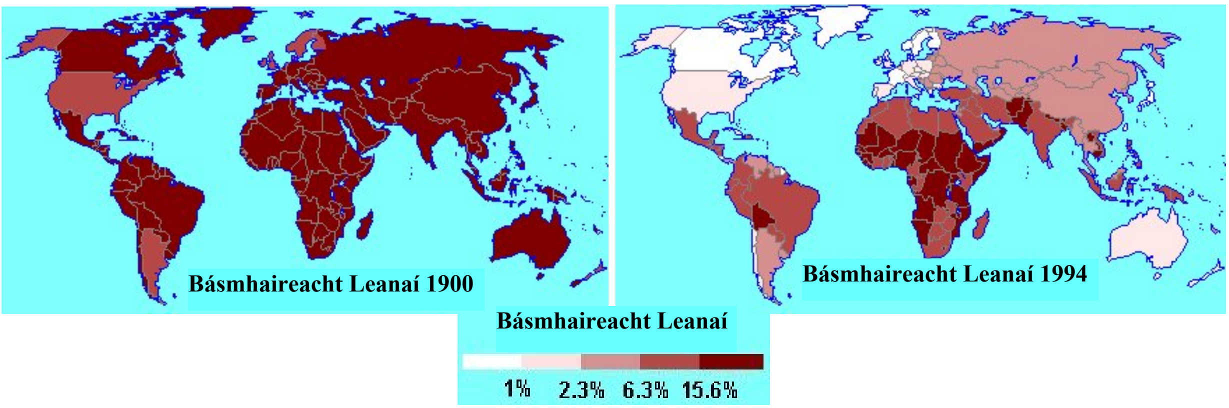

1. I 1900, ba é an ráta básmhaireachta leanaí a bhí sa chuid ba mhó de thíortha na hEorpa ná:

____(1)

2. I 1994, ba é an ráta básmhaireachta leanaí a bhí sa chuid ba mhó de thíortha na hEorpa ná:

____(1)

3. Ainmnigh tír **AMHÁIN** ina raibh an ráta básmhaireachta leanaí faoi 1% i 1994.

____(2)

4. Cén mhór-roinn a thaispeánann an feabhas **IS LÚ** ina ráta básmhaireachta leanaí le linn an fhichiú haois?

____(2)

5. Tabhair **TRÍ** thoisc a mbíonn tionchar orthu ar bhásmhaireacht leanaí. Cad is féidir a dhéanamh chun feabhas a chur ar bhásmhaireacht leanaí?

____

____

____

____

____

____

____

____

____(6)

Thall

CEIST 5
24 marc

Déan deimhin de go bhfuil léarscáil agus fótagraf agat sula bhfreagraíonn tú na ceisteanna seo.

Scrúdaigh an Léarscáil 1 : 50,000 de chuid na Suirbhéireachta Ordanáis agus an t-aerfótagraf a thagann leis an bpáipéar seo agus ansin freagair na ceisteanna thíos.

Taispeánann an léarscáil agus an t-aerfótagraf baile Cheatharlach agus an ceantar ina thimpeall.

1. Tabhair ainmneacha **DHÁ** abhainn a thaispeántar ar an léarscáil.

_______________________ agus _______________________(2)

2. Cad é an fad ina chiliméadair feadh an R430 ón mbosca teileafóin ag Cill Lisín (*Killeshin*) (S 677 781) go dtí acomhal an R430 agus an N80 (S715 766)?

____(4)

3. Féach ar an léarscáil agus ar an bhfótagraf agus mol **DHÁ** chúis ar fhás baile Cheatharlach sa suíomh seo.

____

____

____

____(4)

4. Agus tú i do sheasamh ag S 668 741 agus tú ag féachaint i dtreo bhaile Cheatharlach,

(a) Cén treo ina bhfuil tú ag féachaint?

Siar ó dheas	☐	Siar ó thuaidh	☐
Soir ó dheas	☐	Soir ó thuaidh	☐

(4)

(b) Is éard atá san fhána os do chomhair amach agus tú ag féachaint i dtreo Cheatharlach ná:

Fána ghéar suas	☐	Fána réidh suas	☐
Fána ghéar síos	☐	Fána réidh síos	☐

(4)

5. Bain úsáid as an léarscáil agus as an bhfótagraf agus scríobh ar **DHÁ** cheann de ne feidhmeanna a chuireann baile Cheatharlach agus an ceantar ina thimpeall ar fáil.
(Leideanna: oideachas, airgeadas, caitheamh aimsire, margadh, etc.)

____(6)

Leathanach Bán

Leathanach Bán

Leathanach Bán